

مقایسه اضطراب اجتماعی و سرمایه روان‌شناختی معلمان زن متأهل و مجرد شهرستان بوکان

سید علی آزادمنش^۱، چیمین مصطفی پور^{۲*}، لقمان احمدی پور^۳

چکیده

امروزه، ازدواج جوانان یکی از چالش‌های اصلی جامعه ایرانی به‌شمار می‌آید. جوانان به دلایل مختلفی از ازدواج دوری می‌کنند و پدیده تأخیر در سن ازدواج نه به‌منزله مسئله و مشکلی شخصی، بلکه به‌مثابه مسئله‌ای اجتماعی نمود پیدا کرده است. هدف پژوهش حاضر مقایسه اضطراب اجتماعی و سرمایه روان‌شناختی معلمان زن متأهل و مجرد شهرستان بوکان بود. پژوهش حاضر از نوع علی-مقایسه‌ای (پس‌رویدادی) است. جامعه آماری شامل دو گروه از معلمان زن مجرد و متأهل در محدوده سنی ۲۵-۴۵ و سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴ بودند. از بین دو گروه از معلمان متأهل ۸۰ نفر و مجرد ۸۰ نفر و در مجموع ۱۶۰ نفر به روش تصادفی ساده انتخاب شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسش‌نامه سرمایه روان‌شناختی مک‌گی (۲۰۱۱) و سیاهه فویبای اجتماعی کانور و همکاران (۲۰۰۰) استفاده شد. نتایج تحلیل واریانس چندمتغیره بیانگر وجود تفاوت معنادار بین نمره‌های دو گروه از معلمان زن گروه سنی ۲۵ تا ۴۵ متأهل و مجرد در اضطراب اجتماعی و سرمایه روان‌شناختی بود. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که افراد متأهل نسبت به افراد مجرد سطح سرمایه روان‌شناختی بالاتر و اضطراب اجتماعی کمتری دارند.

کلیدواژگان

اضطراب اجتماعی، مجرد، سرمایه روان‌شناختی.

۱. کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه علامه طباطبایی، هیئت‌علمی گروه راهنمایی و مشاوره دانشگاه پیام نور مرکز بوکان
Aazadmanesh231@gmail.com
 ۲. کارشناسی ارشد مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر
chimanmostafapor@gmail.com
 ۳. دانشجوی دکتری مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران
Loghman57@yahoo.com
- تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۷/۳۰، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۲/۱۲

مقدمه و بیان مسئله

در قرن بیست و یکم، روان‌شناسی متوجه این امر شده است که انسان باید انرژی عقلانی خود را صرف جنبه‌های مثبت تجربه‌اش کند. در آغاز، روان‌شناسی بیشتر بر هیجانات منفی مانند اضطراب و افسردگی تمرکز داشت تا بر هیجانات مثبت مانند شادکامی و رضایت [۱]. مثلاً، بررسی تحقیقات روان‌شناسی معاصر نشان داد که بالغ بر ۲۰۰ هزار مقاله درباره‌ی درمان بیماری‌های روانی، ۸۰ هزار مقاله درباره‌ی افسردگی، بیش از ۶۵ هزار مقاله درباره‌ی اضطراب، ۲۰ هزار مقاله درباره‌ی ترس و ۱۰ هزار مقاله درباره‌ی خشم منتشر شده است و این در حالی است که فقط ۱۰۰۰ مقاله درباره‌ی ظرفیت‌های مثبت انسان‌ها انتشار یافته است [۷]. متون توسعه نیز نشان می‌دهد هر یک از انواع سرمایه‌ها اعم از سرمایه‌ی اقتصادی، فرهنگی و روان‌شناختی می‌تواند برای دستیابی به یکی از ابعاد و شاخص‌های کیفیت زندگی به کار گرفته شود، اما در بین همه‌ی این سرمایه‌ها، سرمایه‌ی روان‌شناختی جایگاه ویژه‌ای دارد [۷].

روبینز، واترز-مارش، کاسپیوی و میلر معتقدند که سرمایه‌ی روان‌شناختی، جنبه‌های مثبت زندگی آدمی را دربرمی‌گیرد. او معتقد است که سرمایه‌ی انسانی و اجتماعی آشکار و به‌آسانی قابل مشاهده است و می‌توان آن را به‌سادگی اندازه‌گیری و کنترل کرد [۸]. درحالی‌که سرمایه‌ی روان‌شناختی بیشتر بالقوه و اندازه‌گیری و توسعه‌ی آن دشوار است. سرمایه‌ی روان‌شناختی شامل درک شخص از خودش، داشتن هدف برای رسیدن به موفقیت و پایداری در برابر مشکلات تعریف می‌شود. همچنین، برخوردار بودن از سرمایه‌ی روان‌شناختی افراد را قادر می‌سازد تا در برابر موقعیت‌های استرس‌زا بهتر مقابله کنند، کمتر دچار تنش شوند، در برابر مشکلات از توان بالایی برخوردار شوند، به دیدگاه روشنی در مورد خود برسند و کمتر تحت‌تأثیر وقایع روزانه قرار بگیرند [۹]. مشکلاتی چون فقر، شکست در تحصیلات، از دست دادن کار و عواملی چون حوادث منفی زندگی از کمبود حمایت‌های عاطفی و روانی هستند که نقش مؤثری در سرمایه‌ی روان‌شناختی افراد دارند [۹].

طی دو دهه‌ی گذشته، اختلال اضطراب اجتماعی به‌منزله‌ی یکی از شایع‌ترین اختلال‌های روان‌پزشکی مزمن و شایع‌ترین اختلال اضطرابی شناخته شده است. اختلال اضطراب اجتماعی، ترس افراطی یا غیرمعقول از موقعیت‌هایی است که طی آن رفتار یا عملکرد فرد ممکن است واریسی یا ارزیابی شود. جوانان مبتلا به اضطراب اجتماعی به‌طور کلی مرادوات اجتماعی ضعیف و توانایی تطابق کمتری نسبت به همسالان خود دارند و در مواجهه با انتظارات دوران بزرگسالی با مشکلات بیشتری روبه‌رو می‌شوند. باید توجه داشت اضطراب اجتماعی با کاهش زیاد کیفیت زندگی مرتبط است [۱۰]. گفته شده که به لحاظ میزان شیوع، اضطراب اجتماعی یکی از سه اختلال شایع روان‌پزشکی بعد از افسردگی اساسی و الکلیسم است [۱۰]. مطالعات اخیر همه‌گیرشناسی نشان داده‌اند که شیوع اضطراب اجتماعی در جمعیت عمومی در طول عمر دامنه‌ای از ۴٫۲ تا ۱۶ درصد دارد و این در حالی است که در میان جمعیت زنان شایع‌تر است [۱۰]. مبتلایان اضطراب اجتماعی

نسبت به افراد سالم بهره‌وری اقتصادی کمتری در محیط دارند. اضطراب اجتماعی حول ترس از رویدادهای غیر قابل مشاهده مانند ارزیابی منفی، انتقاد یا طردشدن از جانب دیگران دور می‌زند. افراد دارای اضطراب اجتماعی معتقدند نتیجه مشاهده‌شدن از سوی دیگران، تحقیر، تنفر، بی‌ارزشی یا احمق بودن آن‌ها از سوی دیگران خواهد بود. این سبک‌شناختی نه تنها بر وخامت اضطراب اجتماعی شدت می‌بخشد، بلکه در تداوم این اختلال نیز نقشی مهم ایفا می‌کند. طبق مدل شناختی مشخصه افراد اجتماع‌هراس ادراک سوگیرانه در عملکرد اجتماعی است [۱۰].

ریپ و اسپنس (۲۰۰۴) معتقدند با وجود گام‌های بزرگی که در فهم عوامل نگه‌دارنده اضطراب اجتماعی برداشته شده است، هنوز راه زیادی تا فهم اینکه چرا فردی مبتلا به اختلال اضطراب اجتماعی می‌شوند در پیش داریم [۱۸]. تغییرپذیری در شیوع اضطراب اجتماعی می‌تواند به نقش متغیرهای اجتماعی، محیطی و فرهنگی در این اختلال مربوط باشد [۱۹]. بی‌شک، یکی از متغیرهای اجتماعی، انتخاب شریک زندگی است. در واقع، ازدواج اولین تعهد عاطفی و حقوقی است که دو نفر آن را در بزرگسالی می‌پذیرند. ازدواج ارتباطی را می‌رساند که در مقایسه با دیگر ارتباطات انسانی تأمینی بی‌نظیر دارد. دیگر ارتباطات انسانی بعدی از حیات را می‌پوشانند و حال آنکه زوجیت مجموعه‌ای از روابط است که ابعاد مختلف جسمی، زیستی، اقتصادی، عاطفی، روانی اجتماعی، معنوی و ذهنی را شامل می‌شود که سلامت هریک از ابعاد آن با سلامت روانی و بهزیستی زوجین رابطه دارد [۵].

یکی از انگیزه‌هایی که ضرورت پژوهش حاضر را تبیین کرد این بود که یک‌سوم جمعیت کشور جوان است و در این بین تعداد مجردها کم نیست و آسیب‌های ناشی از مجردبودن جوانان می‌تواند بر دامنه ناهنجاری‌های اجتماعی بیفزاید. در واقع، وقتی جوانی مجرد است و به هر دلیلی توان ازدواج ندارد، بدون تردید تأمین نیازهای خود را در جای دیگری جست‌وجو خواهد کرد و طبیعی است اگر برنامه‌ریزی در این زمینه نباشد، درصد زیادی از جوانان با جابه‌جایی نیازهای خود، در مسیر انحراف قرار خواهند گرفت یا مشکلات روحی و روانی دامن‌گیر آنان می‌شود. بنابراین، باید از نظر فرهنگی بین خانواده‌ها و جوانان تغییر نگرش به‌وجود آید و جامعه نسبت به این مقوله حساس شود؛ یعنی مردم همان‌طور که به عنوان مثال خطر بیماری «وبا» را جدی می‌گیرند، نسبت به افزایش سن ازدواج و مجرد ماندن جوانان حساسیت نشان دهند؛ چون آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی این موضوع می‌تواند به‌مراتب خطرناک‌تر از هر تهدید دیگری برای جامعه جوان کشور باشد [۶].

پیشینه تحقیق

داینر، گوم، سو و اوشی (۲۰۰۶) در پژوهشی نشان دادند که ازدواج نقش مهمی در سلامت عمومی زوجین ایفا می‌کند و وضعیت تأهل و ازدواج با شادکامی ارتباط دارد [۱۲]. برودی

(۲۰۰۶) استدلال می‌کند به علت تأثیرات مخرب تنهایی و تجرد بر جسم و روان است که بیشتر کسانی که طلاق می‌گیرند و جدا می‌شوند دوباره ازدواج می‌کنند [۱۳] و این نشان می‌دهد که مردم مایل‌اند روابط خود را در یک واحد خانوادگی تداوم بخشند، گرچه ممکن است گاهی قادر به انجام‌دادن این کار نباشند. بنابراین بهداشت روانی جامعه در گرو تداوم و بقای ازدواج و تشکیل خانواده‌ای پایدار است. [۱۴].

عوامل متعددی بر زمان ازدواج تأثیر دارند که یکی از این عوامل تحصیلات عالی زنان است، که با تأخیر ازدواج همبستگی نشان می‌دهد. دومین عامل اشتغال زنان است. نتایج پژوهشی که به بررسی رابطه حمایت اجتماعی و سلامت روان‌شناختی دانشجویان کره پرداخته بود، نشان داد که حمایت اجتماعی رابطه مثبتی با سلامت روان‌شناختی دانشجویان دارد و دانشجویانی که دارای سطح بالای حمایت اجتماعی هستند، سلامت روان‌شناختی بیشتری دارند [۱۵]. جیمز، اوی و سوسان (۲۰۰۹) در پژوهشی با عنوان «سرمایه روان‌شناختی یک منبع مثبت برای مقابله با استرس و نوبت کاری در یک محیط دانشگاهی» دریافتند که با آموزش سرمایه روان‌شناختی می‌توان به مدیریت استرس در سازمان دست یافت [۱۶]. والتر، لچنر و کیلرمانز (۲۰۰۷) دریافتند که بین سرمایه روان‌شناختی با افزایش درآمد و بهبود الگوی مصرف خانوار رابطه معناداری وجود دارد [۱۷].

مبانی نظری تحقیق

ازدواج یکی از وقایع مهم حیاتی است که از نظر اجتماعی به عنوان پیوندی باثبات بین زن و مرد شناخته می‌شود که در بستر خانواده و هم‌زمان با آن دچار تغییر و تحولات عمیقی در همه ابعاد شده است. ازدواج علاوه بر پاسخ‌گویی به نیازهای جنسی و عاطفی فرد، نیازهای اقتصادی و ارتباطات اجتماعی و فرهنگی او را نیز تنظیم می‌کند و به عنوان هنجاری پذیرفته‌شده در همه کشورهای دنیا به حساب می‌آید. زمان و میزان احساس نیاز به همدم و ازدواج در بین افراد شدت و ضعف‌های متفاوتی دارد. امروزه، وجود مسائل مختلف اجتماعی، به‌خصوص در شهرهای بزرگ، پدیده ازدواج را به صورت امری پیچیده و مبهم درآورده است. این وضعیت از یک‌سو به تأخیر در ازدواج منجر می‌شود که پیامدهای اجتماعی مختلفی را، به‌خصوص در ابعاد منفی، به دنبال دارد و از سوی دیگر، وضعیت مشکل‌زای ازدواج موجب تضعیف بنیان‌های خانواده می‌شود و معضل بزرگ‌تری به نام طلاق را پیش می‌آورد [۲].

وقتی سن ازدواج جوانان افزایش می‌یابد و جوانان به دلایلی نمی‌توانند در زمان مناسب ازدواج کنند، تنش‌های روحی و روانی به شکل اضطراب و پرخاشگری در رفتار آنان ظاهر می‌شود و فرد در مسیر اهداف فردی و حتی اجتماعی با موانع زیادی برخورد خواهد کرد، زیرا اضطراب، افسردگی و پرخاشگری ناشی از بحران‌های جوانی و مجرد بودن، جوانان را از رسیدن به اهداف باز می‌دارد یا اینکه زمینه‌های انحراف از مسیر اصلی زندگی را برای آنان باز می‌کند [۱۸].

محققان علوم انسانی معتقدند که ریشه بسیاری از مشکلات روانی و اجتماعی همانند تنش، استیصال، اضطراب، افسردگی، یأس و ناامیدی، احساس عجز، احساس تنهایی، کاهش تحمل اجتماعی و... در پایین بودن میزان سرمایه روان‌شناختی افراد، جوامع و ملت‌ها قرار دارد که با تقویت سرمایه روان‌شناختی می‌توان با این مشکلات مبارزه کرد. سرمایه روان‌شناختی به‌منزله نیرویی در جهت ترقی فرد، بهبود عملکرد فردی، افزایش قدرت نفوذ، بهبود عملکرد سازمان، نهاد و سکونت‌گاه‌های انسانی، افزایش درآمد و ایجاد مزیت رقابتی نگر بسته می‌شود. از منظر سرمایه روان‌شناختی، فقدان نشانه‌های بیماری روانی، شاخص سلامتی نیست. بلکه سازگاری، شادکامی و اعتمادبه‌نفس و ویژگی‌های مثبتی از این دست نشان‌دهنده سلامت است و هدف اصلی فرد در زندگی، شکوفایی قابلیت‌های خود است. بنابراین، سرمایه روان‌شناختی بر وجود ویژگی‌های مثبت و رشد توانایی‌های فردی تأکید دارد و جنبه مثبت روانی فرد را در نظر می‌گیرد [۲۱].

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی است و با توجه به اینکه دو گروه از معلمان مجرد و متأهل را از نظر اضطراب اجتماعی و سرمایه روان‌شناختی مقایسه می‌کند، از نوع علی-مقایسه‌ای است. جامعه آماری پژوهش شامل معلمان زن شهرستان بوکان در محدوده سنی ۴۵-۲۵ در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴ بود که براساس آمار اخذشده از مدیریت آموزش و پرورش شهرستان بوکان ۴۱۵ نفر از آن‌ها مجرد و هزار و ۲۲۰ نفر دیگر متأهل و در کل هزار و ۶۳۵ نفر بودند. در این پژوهش، از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. به این ترتیب که ابتدا با همکاری مسئولان کارگزینی مدیریت آموزش و پرورش شهرستان لیستی از معلمان زن در محدوده سنی ۴۵-۲۵ تهیه شد و پس از مشخص کردن وضعیت تأهل آن‌ها، از بین معلمان مجرد در نهایت ۸۰ نفر حاضر به همکاری شدند و به همین منظور هم‌تاسازی دوگروه ۸۰ نفره از معلمان متأهل نیز، که از لحاظ متغیرهای جمعیت‌شناختی مشابه گروه مجرد بودند، انتخاب شدند. سپس مدارس محل خدمت آنان مشخص و پژوهشگر به مدارس مراجعه کرد و پس از برقراری رابطه با معلمان مدنظر و ارائه توضیحات لازم درخصوص پژوهش، پرسش‌نامه‌های سرمایه روان‌شناختی و اضطراب اجتماعی در اختیار آن‌ها قرار داده شد تا تکمیل کنند. برای سنجش سرمایه روان‌شناختی از پرسش‌نامه ۲۶ سؤالی مک‌گی (۲۰۱۱) با چهار خرده‌مقیاس خودکارآمدی (۸ سؤال)، امید (۶ سؤال)، تاب‌آوری (۶ سؤال) و خوش‌بینی (۶ سؤال) و مقیاس پاسخ‌گویی شش‌درجه‌ای (کاملاً مخالفم=۱ تا کاملاً موافقم=۶) استفاده شد. مک‌گی (۲۰۱۱) روایی و پایایی این پرسش‌نامه را همراه با فرم‌های ۲۵ سؤالی و ۱۲ سؤالی پرسش‌نامه‌های سرمایه روان‌شناختی به‌طور گسترده و وسیعی بررسی و شواهدی متقن از روایی و پایایی این پرسش‌نامه ارائه کرده است. برای سنجش اضطراب اجتماعی از سیاهه فوبیای اجتماعی کانور و

همکاران (۲۰۰۰) استفاده شد. این ابزار یک مقیاس خودسنجی ۱۷ ماده‌ای است که سه مقیاس فرعی ترس (۶ ماده)، اجتناب (۷ ماده) و ناراحتی فیزیولوژیک (۴ ماده) دارد. هر ماده یا سؤال براساس مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای از به هیچ وجه صفر تا بی‌نهایت ۴ درجه‌بندی می‌شود. حسن‌وند عموزاده و همکاران (۲۵) ضریب آلفای پرسش‌نامه را در نیمه اول آزمون برابر ۰/۸۲ و برای نیمه دوم آزمون برابر با ۰/۷۶ و همبستگی دو نیمه آزمون را برابر ۰/۸۴ و شاخص اسپیرمن براون را برابر ۰/۹۱ برآورد کرده‌اند. روایی هم‌زمان پرسش‌نامه براساس رابطه آن با اضطراب فوبیک از نسخه تجدیدنظرشده چک‌لیست نشانگان ۹۰ سؤالی (SCL-90-R) برابر با ۰/۷ به‌دست آمد. در پژوهش حسونند عموزاده و روشن چلسی (۱۳۹۲) آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس‌های سیاهه فوبیای اجتماعی پس از اجرای نهایی روی همه نمونه‌ها ۰/۷۹ و ۰/۸۵ به‌دست آمد که نشان‌دهنده همسانی درونی خوب سیاهه مذکور است. تجزیه و تحلیل داده‌های آماری پژوهش با استفاده از نرم‌افزار SPSS 22 صورت گرفته است و آزمون آماری صورت‌گرفته شامل تحلیل واریانس چندمتغیره است.

یافته‌های پژوهش

داده‌های آماری پرسش‌نامه‌های سرمایه روان‌شناختی و اضطراب اجتماعی در دو گروه از معلمان زن گروه سنی ۲۵ تا ۴۵ سال متأهل و مجرد در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. آماره‌های توصیفی پرسش‌نامه‌های سرمایه روان‌شناختی و اضطراب اجتماعی

انحراف استاندارد	مجرد		متأهل		میانگین	متغیرها
	خطای استاندارد میانگین	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین		
۳,۹۳۷	۰,۴۴۰	۱۶,۰۶۲	۳,۷۹۲	۰,۴۲۳	۱۸,۴۸۷	خودکارآمدی
۲,۶۳۵	۰,۲۹۴	۱۴,۹۳۷	۲,۸۵۶	۰,۳۱۹	۱۵,۹۱۲	امیدواری
۳,۳۴۵	۰,۳۷۳	۱۷,۲۷۵	۲,۹۶۳	۰,۳۳۱	۱۸,۵۱۲	تاب‌آوری
۱,۷۸۷	۰,۱۹۹	۱۴,۲۳۷	۲,۳۸۰	۰,۲۶۶	۱۵,۰۵۰	خوش‌بینی
۷,۴۴۶	۰,۸۳۲	۶۲,۵۱۲	۵,۸۶۰	۰,۶۵۵	۶۷,۹۶۲	کل
۲,۸۰۴	۰,۳۱۳	۱۷,۲۶۲	۲,۳۳۰	۰,۲۶۰	۱۵,۹۰۰	ترس
۳,۱۰۸	۰,۳۴۷	۱۸,۶۸۷	۳,۳۲۳	۰,۳۷۱	۱۶,۲۰۰	اجتناب
۱,۸۲۷	۰,۲۰۴	۱۴,۵۲۵	۱,۸۸۱	۰,۲۱۰	۱۳,۶۷۵	ناراحتی
۳,۷۳۱	۰,۴۱۷	۵۰,۴۷۵	۵,۰۰۳	۰,۵۵۹	۴۵,۷۷۵	فیزیولوژیکی
						کل

فرضیه اول پژوهش: بین زنان معلم گروه سنی ۲۵ تا ۴۵ سال متأهل و مجرد از نظر سرمایه روان‌شناختی تفاوت معنادار وجود دارد.

برای آزمون این فرضیه از تحلیل واریانس چندمتغیره استفاده شد که نتایج در جدول‌های ۲، ۳ و ۴ آورده شده است. نتایج آزمون لوین مبنی بر پیش‌فرض تساوی واریانس‌ها در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. نتایج آزمون لوین مبنی بر پیش‌فرض تساوی واریانس‌ها

مؤلفه‌ها	F	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معناداری
خودکارآمدی	۰٫۳۳۸	۱	۱۵۸	۰٫۵۶۲
امیدواری	۰٫۸۲۰	۱	۱۵۸	۰٫۳۶۶
تاب‌آوری	۰٫۱۶۸	۱	۱۵۸	۰٫۶۸۳
خوش‌بینی	۰٫۰۶۲	۱	۱۵۸	۰٫۸۰۴

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، آزمون لوین مبنی بر پیش‌فرض تساوی واریانس‌های گروه‌ها در جامعه تأیید شد.

جدول ۳. نتایج آنالیز واریانس چندمتغیره مقایسه نمره‌های سرمایه روان‌شناختی در معلمان زن مجرد و متأهل

منابع تغییرات	مقدار	F	درجه آزادی	سطح معناداری	مجدور اتا	توان آماری
اثر پیلائی	۰٫۱۴۷	۶٫۶۸۹	۴	۰٫۰۰۰	۰٫۱۴۷	۰٫۹۹۲
لامبدای ویکلز	۰٫۸۵۳	۶٫۶۸۹	۴	۰٫۰۰۰	۰٫۱۴۷	۰٫۹۹۲
آزمون هتلینگ	۰٫۱۷۳	۶٫۶۸۹	۴	۰٫۰۰۰	۰٫۱۴۷	۰٫۹۹۲
آزمون روی	۰٫۱۷۳	۶٫۶۸۹	۴	۰٫۰۰۰	۰٫۱۴۷	۰٫۹۹۲

نتایج آنالیز واریانس چندمتغیره بیانگر وجود تفاوت معنادار بین نمره‌های دو گروه از معلمان زن گروه سنی ۲۵ تا ۴۵ سال متأهل و مجرد در سطح معناداری ۰٫۰۱ است. با توجه به اینکه این تفاوت به‌طور کلی معنادار است، به منظور اینکه مشخص شد بین دو گروه در کدام مؤلفه‌ها تفاوت معنادار بوده است. نتایج آنالیز واریانس به‌صورت جزئی در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. نتایج آنالیز واریانس چندمتغیره، مقایسه میانگین نمره‌های مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی در معلمان زن مجرد و متأهل

متغیر	مجموع مجدورات	درجه آزادی	میانگین مجدورات	ضریب F	سطح معناداری	مجدور اتا	توان آماری
خودکارآمدی	۲۳۵٫۲۲۵	۱	۲۳۵٫۲۲۵	۱۵٫۷۴۴	۰٫۰۰۰	۰٫۰۹۱	۰٫۹۷۶
امیدواری	۳۸۰٫۲۵	۱	۳۸۰٫۲۵	۵٫۰۳۶	۰٫۰۲۶	۰٫۰۳۱	۰٫۶۰۷
تاب‌آوری	۶۱٫۲۵۶	۱	۶۱٫۲۵۶	۶٫۱۳۴	۰٫۰۱۴	۰٫۰۳۷	۰٫۶۹۲
خوش‌بینی	۷۰٫۲۸۷	۱	۷۰٫۲۸۷	۵٫۹۵۸	۰٫۰۱۶	۰٫۰۳۶	۰٫۶۷۹

جدول ۴ نتایج تحلیل واریانس چندمتغیره، مقایسه میانگین نمره‌های مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی در دو گروه از معلمان زن گروه سنی ۲۵ تا ۴۵ سال متأهل و مجرد را نشان می‌دهد که با توجه به اطلاعات جدول میزان F مشاهده شده در مؤلفه خودکارآمدی (۱۵/۷۴۴) در سطح ($P < 0.01$) معنادار است و در مؤلفه‌های امیدواری (۵/۰۳۶)، تاب‌آوری (۶/۱۳۴) و خوش‌بینی (۵/۹۵۸) در سطح $P < 0.05$ معنادارند؛ بنابراین فرض صفر رد و فرضیه پژوهش تأیید می‌شود و می‌توان نتیجه گرفت که بین مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی معلمان زن متأهل و مجرد تفاوت معنادار وجود دارد. میزان تأثیر متغیر مستقل در مؤلفه خودکارآمدی ۰/۰۹۱، امیدواری ۰/۰۳۱، تاب‌آوری ۰/۰۳۷ و خوش‌بینی ۰/۰۳۶ است.

فرضیه دوم پژوهش: بین زنان معلم گروه سنی ۲۵ تا ۴۵ سال متأهل و مجرد از نظر اضطراب اجتماعی تفاوت معنادار وجود دارد.

برای آزمون این فرضیه از تحلیل واریانس چندمتغیره استفاده شد که نتایج در جدول‌های ۵، ۶ و ۷ آورده شده است. نتایج آزمون لوین مبنی بر پیش‌فرض تساوی واریانس‌ها در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵. نتایج آزمون لوین مبنی بر پیش‌فرض تساوی واریانس‌ها

مؤلفه‌ها	F	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معناداری
ترس	۴/۷۰۶	۱	۱۵۸	۰/۱۱۱
اجتناب	۰/۷۰۰	۱	۱۵۸	۰/۴۰۴
ناراحتی فیزیولوژیک	۰/۰۰۶	۱	۱۵۸	۰/۹۳۹

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، آزمون لوین مبنی بر پیش‌فرض تساوی واریانس‌های گروه‌ها در جامعه تأیید شد.

جدول ۶. نتایج آنالیز واریانس چندمتغیره، مقایسه نمره‌های اضطراب اجتماعی در معلمان زن مجرد و متأهل

منابع تغییرات	مقدار	F	درجه آزادی	سطح معناداری	مجذور اتا	توان آماری
اثر پیلاهی	۰/۲۲۴	۱۵/۰۰۵	۳	۰/۰۰۰	۰/۲۲۴	۱/۰۰۰
لامبدای ویکلز	۰/۷۷۶	۱۵/۰۰۵	۳	۰/۰۰۰	۰/۲۲۴	۱/۰۰۰
آزمون هتلینگ	۰/۲۸۹	۱۵/۰۰۵	۳	۰/۰۰۰	۰/۲۲۴	۱/۰۰۰
آزمون روی	۰/۲۸۹	۱۵/۰۰۵	۳	۰/۰۰۰	۰/۲۲۴	۱/۰۰۰

نتایج آنالیز واریانس چندمتغیره بیانگر وجود تفاوت معنادار بین نمره‌های دو گروه از معلمان زن گروه سنی ۲۵ تا ۴۵ سال متأهل و مجرد در سطح معناداری ۰/۰۱ است. با توجه به اینکه این تفاوت به‌طور کلی معنادار است، به منظور اینکه مشخص شود بین دو گروه در کدام مؤلفه‌ها تفاوت معنادار بوده، نتایج آنالیز واریانس به‌صورت جزئی در جدول ۷ آمده است.

جدول ۷. نتایج تحلیل واریانس چندمتغیره برای مقایسه میانگین نمره‌های مؤلفه‌های اضطراب اجتماعی در معلمان زن مجرد و متأهل

متغیر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	ضریب F	سطح معناداری	مجذور اتا	توان آماری
ترس	۷۴٫۲۵۶	۱	۷۴٫۲۵۶	۱۱٫۱۶۶	۰٫۰۰۱	۰٫۰۶۶	۰٫۹۱۳
اجتناب	۲۴۷٫۵۰۶	۱	۲۴۷٫۵۰۶	۲۳٫۹۰۴	۰٫۰۰	۰٫۱۳۱	۰٫۹۹۸
ناراحتی فیزیولوژیک	۲۸٫۹۰۰	۱	۲۸٫۹۰۰	۸٫۴۰۱	۰٫۰۰۴	۰٫۰۵۰	۰٫۸۲۱

جدول ۷ نتایج تحلیل واریانس چندمتغیره، مقایسه میانگین نمره‌های مؤلفه‌های اضطراب اجتماعی در دو گروه از معلمان زن گروه سنی ۲۵ تا ۴۵ سال متأهل و مجرد را نشان می‌دهد که با توجه به اطلاعات جدول، میزان F مشاهده‌شده در مؤلفه‌های ترس (۱۱٫۱۶۶)، اجتناب (۲۳٫۹۰۴) و ناراحتی فیزیولوژیک (۸٫۴۰۱) در سطح $P < ۰٫۰۱$ معنادارند. بنابراین، فرض صفر رد و فرضیه پژوهش تأیید می‌شود و می‌توان نتیجه گرفت که بین مؤلفه‌های اضطراب اجتماعی معلمان زن متأهل و مجرد تفاوت معنادار وجود دارد. میزان تأثیر متغیر مستقل در مؤلفه ترس ۰٫۰۶۶، اجتناب ۰٫۱۳۱ و ناراحتی فیزیولوژیک ۰٫۰۵۰ است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر مقایسه اضطراب اجتماعی و سرمایه روان‌شناختی معلمان زن متأهل و مجرد بود. یکی از یافته‌های پژوهش حاضر این بود که بین سرمایه روان‌شناختی معلمان زن متأهل و مجرد تفاوت وجود دارد.

نتایج تحلیل واریانس چندمتغیره نشان داد که بین معلمان زن مجرد و متأهل از نظر سرمایه روان‌شناختی تفاوت معناداری در سطح $۰٫۰۱$ وجود دارد. بنابراین، فرضیه پژوهش تأیید شد که نتایج حاصل از فرضیه با پژوهش‌های زیر همخوان است. دانش (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان مقایسه سطح شادکامی و سلامت جسمی و روانی دانشجویان دختر و پسر متأهل و مجرد نشان داد که سطح شادکامی و سطح کلی سلامت جسمی و روانی دانشجویان متأهل بیشتر از دانشجویان مجرد است. نشانه‌های بدنی، علائم اضطراب و اختلال در خواب، میزان افسردگی و اختلال در کارکرد اجتماعی در دانشجویان متأهل کمتر از دانشجویان مجرد است [۳]. مکوندی و زمانی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «بررسی کیفیت زندگی و ابعاد مختلف آن در بین دانشجویان» نشان دادند که سلامت اجتماعی در دانشجویان متأهل بیش از دانشجویان مجرد بود [۴]. ویلسون و اوسوالد (۲۰۰۵) بیان کردند که افراد متأهل از فواید حمایت‌های اجتماعی و اقتصادی حاصل از ازدواج لذت می‌برند. میزان مرگ‌ومیر در آن‌ها پایین‌تر است و با مهار عوامل متعدد بسیار شادمان‌تر از افراد مجردند و نیز سلامت روانی آن‌ها و طول عمرشان

بیشتر است [۲۲]. داینر، گوم، سو و اوشی (۲۰۰۶) نشان دادند که وضعیت تأهل و ازدواج با شادکامی ارتباط دارد و مشخص شد افراد متأهل به طور میانگین شادکام تر از افراد مجردند [۱۲]. نتایج پژوهش دایتلا (۲۰۰۳)، نقل از ویلسون و اسوالد، (۲۰۰۵) در مورد ۱۷ ملیت مختلف با کنترل عوامل جنس، سن، سلامتی، موقعیت مالی، داشتن فرزند، سطح تحصیلات، مذهب، میزان طلاق و جز آن نشان داد ضمن اینکه ازدواج بهترین پیش بینی کننده سلامتی است، افراد متأهل نسبت به افراد مجردی که روابط جنسی خارج از حیطه ازدواج دارند و حتی در مقایسه با افراد مجرد، سلامت روانی مطلوب تری دارند [۲۲]. نتایج پژوهش های اداره بهداشت عمومی امریکا (نقل از استاک و اشلمن، ۲۰۰۹) نشان داده است که به طور معناداری افراد متأهل در مقایسه با افراد مجرد در وضعیت بهتری از نظر سلامت روان قرار دارند و درصد کمتری از آنها به بیماری های جسمی و روانی مبتلا هستند [۲۳]. نتایج پژوهش لمب، لی و دماریس (۲۰۰۳) نشان داد که ازدواج نقش مهمی در سلامت عمومی زوجین ایفا می کند [۲۴]. یاماکا (۲۰۰۸) طی پژوهشی با عنوان «سرمایه اجتماعی و سلامت و بهزیستی روان شناختی در آسیای شرقی» به این نتیجه رسید که بین سرمایه اجتماعی با بهزیستی روان شناختی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ یعنی افرادی که در زندگی خود اجتماعی ترند و دوستان بیشتری دارند از بهزیستی بالاتری نیز برخوردارند [۲۵].

در تبیین این فرضیه می توان گفت که سرمایه روان شناختی تابعی از سرمایه اجتماعی است و کمیت و کیفیت تعاملات در روابط اجتماعی تعیین کننده سرمایه اجتماعی است. از سویی، روابط اجتماعی افراد بر میزان سرمایه روان شناختی آنها تأثیر می گذارد. بنابراین، تغییرات در کمیت و کیفیت روابط اجتماعی در عملکرد یک فرد تأثیر گذار است. همچنین، مطالعات نشان می دهد که نوسانات و تغییرات در وضعیت سرمایه روان شناختی در سطوح فردی و عمومی، با تغییر در میزان سرمایه اجتماعی رابطه و همخوانی دارد. همان طور که در یافته های پژوهش مشخص شد، بین زنان مجرد و متأهل با فاصله سنی ۲۵ تا ۴۵ از لحاظ سرمایه روان شناختی و مؤلفه های آن تفاوت معنادار وجود دارد؛ یعنی افراد متأهل نسبت به افراد مجرد سطح امیدواری بهتر، کارآمدی بالاتر، خوش بینی بیشتر نسبت به آینده و تاب آوری بیشتری در مواجهه با مسائل و مشکلات دارند.

یکی دیگر از یافته های پژوهش حاضر این بود که بین اضطراب اجتماعی معلمان زن متأهل و مجرد تفاوت وجود دارد. نتایج تحلیل واریانس چندمتغیره نشان داد که بین معلمان زن مجرد و متأهل از نظر اضطراب اجتماعی تفاوت معناداری در سطح ۰/۰۱ وجود دارد. بنابراین، فرضیه پژوهش تأیید شد که نتایج حاصل از یافته با پژوهش های زیر همخوان است. مهداد، طباح عشقی و مهدیزادگان (۱۳۹۰) پژوهشی را با عنوان «مقایسه عدالت سازمانی ادراک شده و میل به بروز خشونت در محیط کار» بر پایه متغیرهای جمعیت شناختی انجام دادند. یافته ها نشان

داد که فقط در میزان عدالت رویه‌ای بین کارکنان مجرد و متأهل و در عدالت توزیعی، رویه‌ای و ارتباطی بین کارکنان کم‌سواد و باسواد تفاوت معنادار وجود دارد. اما در میزان میل به بروز خشونت بر پایه وضعیت تأهل، تحصیلات و سن و عدالت توزیعی، رویه‌ای و ارتباطی در میان کارکنان جوان و بزرگ‌سال تفاوت معناداری وجود ندارد [۶]. برودی (۲۰۰۶) استدلال می‌کند به علت اثرات مخرب تنهایی و تجرد بر جسم و روان است که بیشتر کسانی که طلاق می‌گیرند و جدا می‌شوند دوباره ازدواج می‌کنند و این امر نشان می‌دهد که مردم مایل‌اند روابط خود را در یک واحد خانوادگی تداوم بخشند؛ گرچه ممکن است گاهی قادر به انجام دادن این کار نباشند و دچار مشکل شوند. بنابراین، بهداشت روانی جامعه در گرو تداوم و بقای ازدواج و تشکیل خانواده‌ای پایدار است. بنابراین، هرگاه خطری در جامعه ازدواج را تهدید کند، سلامت جسمانی و عاطفی اعضای جامعه و نهایتاً بهداشت روانی جامعه نیز به خطر می‌افتد [۱۳].

دایتز و گیلز (۲۰۱۰) در پژوهشی که روی ۲۵۰ نفر از کارکنان کانادایی انجام دادند، گزارش کردند که خشونت بین افراد متأهل، افراد مطلقه و افرادی که خانواده‌های تک‌والدینی دارند، بیشتر است [۱۴]. داینر، ولسیک و فوجیتا (۲۰۰۵) نشان دادند بسیاری از چالش‌های درونی، اضطراب، افسردگی و غم بی‌پایان، فوبی و وحشت‌زدگی در افراد مجرد ناشی از این خلأ بزرگ است [۲۶].

در تبیین این فرضیه می‌توان گفت که برخلاف تصور بسیاری از افراد، اضطراب و استرس فقط مربوط به محیط‌های کاری نیست، بلکه گذر از هر مرحله زندگی اضطراب و فشارهای خاص خود را دارد. همچنین یافته‌های پژوهش حاضر و مطالعات انجام‌گرفته متعدد نشان دادند تجرد و عدم ازدواج، سلامت جسمی و روحی- روانی انسان را به مخاطره می‌اندازد و به‌منزله عامل بسیاری از بیماری‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای دارد. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که افراد متأهل اعتمادبه‌نفس بالاتر و ابراز وجود بیشتری در جامعه نسبت به افراد مجرد دارند.

محدودیت‌های پژوهش؛ مسائل و مشکلات در رابطه با نمونه‌گیری و گروه‌بندی آزمودنی‌ها، هماهنگی با مدارس و نحوه همکاری معلمان و کنترل نشدن کامل آزمودنی‌ها از نظر وضعیت اقتصادی و اجتماعی و احتمال تأثیر آن‌ها بر روند پژوهش بودند. همچنین، با توجه به نتایج به‌دست‌آمده پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های بعدی با تأکید بر مصاحبه تشخیصی محدودیت‌های احتمالی ناشی از ارزیابی نشانه‌های اضطراب اجتماعی توسط ابزارهای سنجش این اختلال مرتفع شود.

منابع

- [۱] سلیگمن، مارتین (۱۳۸۹). *شادمانی درونی روان‌شناسی مثبت‌گرا در خدمت خشنودی پایدار*، ترجمه تبریزی و دیگران، تهران: دانژه.

- [۲] کاظمی پور، شهلا (۱۳۸۸). «سنجش نگرش جوانان نسبت به ازدواج و شناخت آثار و پیامدهای آن با تأکید بر ازدواج‌های دانشجویی»، فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۱۳، ۴۲، ۹۵-۷۵: (۲).
- [۳] دانش، عصمت (۱۳۸۹). «مقایسه سطح شادکامی و سلامت جسمی و روانی دانشجویان دختر و پسر متأهل و مجرد دانشگاه»، فصل‌نامه روان‌شناسی کاربردی، س ۴، ش ۴ (۱۶)، ص ۷۱-۵۶.
- [۴] مکوندی، سمیه؛ زمانی، مریم (۱۳۹۰). «بررسی کیفیت زندگی و ابعاد مختلف آن در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز در سال ۱۳۸۹»، فصل‌نامه علمی پژوهشی جنتاشاپیر، دوره دوم، ش ۴.
- [۵] بولتون، رابرت (۱۳۸۳). *روان‌شناسی روابط انسان*، ترجمه حمیدرضا سهرابی، تهران: رشد.
- [۶] مهداد، علی، طبخ عشقی، یاسمین؛ مهدیزادگان، ایران (۱۳۹۰). «مقایسه عدالت سازمانی ادراک‌شده و میل به بروز خشونت در محیط کار بر پایه متغیرهای جمعیت‌شناختی»، *دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، س ۱۲، ش ۳، پیاپی (۴۵).
- [7] Luthans, F., Luthans, K., Luthans, B. C. (2004). Positive Psychological Capital: GoinBehond Human and Social Capital. *Journal Business Horizons*, 47 (1) : pp 45–50.
- [8] Robbins, S., Waters-Marsh, T., Caccioppe, R., Millet, B. (1994). *Organisational Behaviour*. Pretince Hall. Australia.
- [9] Rose, Nikolas. (2004). Power and psychological techniques. In: House, Richard and Bates, Yvonne, (eds.) *Ethically challenged professions: enabling innovation and diversity in psychotherapy and counselling*. PCCS Books, Ross-on-Wye, UK, pp. 27–45. ISBN 9781898059615.
- [10] Bogels, S. M., Alden, L., Beidel, D. C., Clark, L.A., Stein, M.B., & Voncken, M. (2010). Social anxiety disorder: Questions and answers for the DSM-V. *Depression and Anxiety*, 27, pp 168–189.
- [11] Beidel DC, Tummner SM. *Shy children, phobic adults: Nature and treatment of social anxiety disorders*. Washington, DC: American Psychological Association, 2007.
- [12] Diener, E., Gohm, C.L., Suh, M., & Oishi, S. (2006). Similarity of the relation between marital status and subjective well being across culture. *Journal of Cross-Culture Psychology*. 31: pp 419–436.
- [13] Brody, G. (2006). Serial marriage: A heuristic analysis of an emerging family form. *Psychological Bulletin*. 103: pp 211–222.
- [14] Dietz, J., & Gills, G. (2010). Community sources of workplace violence. In Kelloway, E.K., Barling, J., Hurrell, J. J., (Eds.). *Handbook of workplace violence*. Thousand Oaks, CA: Sage Publication.
- [15] Lee KM. Presence as a mediator for psychological effects of

- Computer games. Panel presentational at the annual Conference of the international communication association (ICA), New York, NY, May 20–26, 2000.
- [16] James, B. Avey, B.L. & Susanne, J.P. (2009), Psychological capital: A positive Resource for Combating Employee stress and Turnover, *Human Resource Development Quarterly*, 21(1): pp 41–67.
- [17] Walter, J., Lechner, C., and Kellermanns, F. W. (2007), "Knowledge transfer between and within alliance partners: private versus collective benefits of social capital", *Journal of Business Research*, Vol (60), pp 698–710.
- [18] Rapee RM, Spence SH.(2004). The etiology of social phobia: empirical evidence and an initial model. *Clin Psychol Rev*; 24 (7): pp 737-67.
- [19] Furmark T.(2002). Social phobia: overview of community surveys. *Acta Psychiatr Scand*; 105(2): pp 84-93.
- [20] Rapee RM. Descriptive psychopathology of social phobia. Ln: Clark DM, Heimberg RG, Liebowitz MR, Hope DA Editors. *Social phobia: Diagnosis, Assessment, and Treatment*. New York, NY: Guilford press: 1995.
- [21] Ryan, R. M., Deci, E.L. (2009). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52: pp 141–66.
- [22] Wilson, Ch. M., & Oswald, A. J. (2005). How does marriage affect physical and psychological health? A survey of the longitudinal evidence. Retrieved March 5, 2007, www.findarticle.com.
- [23] Stack, S., & Eshleman, J. R. (1998). Marital status and happiness: A 17 nation study. *Journal of Marriage and the Family*. 60: pp 527-536.
- [24] Lamb, K. A., Lee, G. R., & DeMarris, A. (2003). Union formation and depression: Selection and relationship effects. *Journal of Marriage and the Family*. 65 (4): pp 953-962.
- [25] Yamaoka, K. (2008). Social capital and health and well-being in East Asia: a population-based study. *Journal social science & Medicine*. 66(4), 885–99.
- [26] Diener, E., Wolsic, B., & Fujita, F. (2005). Physical attractiveness and subjective well-being. *Journal of personality and social psychology*. 69: pp 92-129.